

Anna Penkała

Szlacheckie kontrakty małżeńskie jako źródła do badań biograficznych i majątkowych na przykładzie intercyzy przedślubnej Antoniny Rzewuskiej i Piotra Miączyńskiego

---

Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego 6, 153-169

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Penkała

Instytut Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie,
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska

SZLACHECKIE KONTRAKTY MAŁŻEŃSKIE JAKO ŹRÓDŁA DO BADAŃ BIOGRAFICZNYCH I MAJĄTKOWYCH NA PRZYKŁADZIE INTERCYZY PRZEDŚLUBNEJ ANTONINY RZEWUSKIEJ I PIOTRA MIĄCZYŃSKIEGO

Słowa kluczowe:

intercyza ślubna, prawo, szlachta, wiek XVIII, Piotr Miączyński, Antonina Rzewuska.

Intercyzy ślubne, spisywane podczas pertraktacji majątkowych poprzedzających zawarcie małżeństwa, pozwalają na ukazanie szeregu powstających wówczas regulacji i zobowiązań, określających wyraźnie wszelkie powinności umawiających się stron. Badacze najchętniej wykorzystują je w celu przybliżenia mechanizmów dotyczących dziedziczenia majątku, zapisów posagu i wiana oraz konstruowania umów dożywocia¹. Jednocześnie, zapisy z intercyz przedślubnych z powodzeniem służyć mogą weryfikacji dotychczasowych ustaleń biograficznych, zarówno w odniesieniu do samych nowożeńców, jak i sygnatariuszy występujących w imieniu koligacyjnych się rodzin. Istota wykorzystywania w badaniach kontraktów, które

---

¹ Zob. E. Danowska, „Konkurując o dożywotnią przyjaźń” osiemnastowieczne intercyzy krakowskich mieszczan, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, 2000, nr 45, s. 43-73; J. Długosz, K. Stasiewicz, *Intercyza wiedeńska z 1667 roku. Nieznany fakt z biografii Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, „Przegląd Humanistyczny”, 1988, t. 32, z. 10, s. 159-163; M. Lubczyński, *Zawieranie małżeństw przez szlachtę w świetle intercyz przedślubnych oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich w latach 1680-1730*, [w:] *Wesela, chrzciny i pogrzeby. Kultura życia i śmierci*, pod red. H. Suchojad, Warszawa 2001, s. 137-155; tenże, *Małżeństwa Wielopolskich w drugiej połowie XVII wieku i ich wpływ na pozycję społeczno-majątkową rodziny*, [w:] *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV-XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, pod red. C. Kukli, Warszawa 2008, s. 107-137; K. Sulej, *Mariaże magnackie w XVI-XVIII wieku na podstawie intercyz przedślubnych*, [w:] *Społeczeństwo staropolskie. Seria Nowa*, t. 3, Warszawa 2011; J. Pielas, *Zabezpieczenie praw majątkowych Annie Stanisławskiej w intercyzie przedślubnej z 1669 roku*, „Almanach Historyczny”, 2000, t. 2, s. 209-217.

poprzedzały zawarcie małżeństwa, wynika przede wszystkim z dokładnego określania w nich pochodzenia nupturientów oraz wszelkich koneksji rodzinnych. Dzięki tego rodzaju zapisom badacze zyskują źródło pozwalające uchwycić szereg trudnych zwykle do naświetlenia niuansów, odnoszących się do genealogii nowożeńców. Indywidualnej formy aktu nie przekreśla nawet nieco sformalizowany wzór, stosowany podczas spisywania tego rodzaju kontraktów. Dzięki temu – wychwycić można zapisy będące odzwierciedleniem sytuacji społecznej i majątkowej umawiających się stron, które miały bezpośredni wpływ na charakter podejmowanych zapisów. Co istotne, sztywna i chętnie powielana forma intercyz przedślubnych pozwala poza naświetleniem kondycji finansowej, wskazać także stan cywilny wchodzących w związek małżeński osób.

Kontrakt przedślubny łączący związkiem małżeńskim przedstawiceli rodu Rzewuskich i Miączyńskich, spisany został 6 sierpnia 1718 r. Piotr Miączyński liczył wówczas około dwudziestu trzech lat. Ogromne wsparcie we wczesniej rozpoczętej karierze politycznej zapewnił mu wpływowy i majątny ojciec – Atanazy, pełniący godność wojewody wołyńskiego². To właśnie za jego sprawą młody Miączyński już w 1711 r. uzyskał wójtostwo opatowskie³. Droga cesji na Piotra, jeszcze kilka lat przed wstąpieniem w związek małżeński przeszły także godności starosty kamieniopolskiego oraz krzepickiego. Sam Atanazy w trakcie wielu lat służby wojskowej zasłużył się dla Jana III Sobieskiego i Augusta II, za co w ramach królewskiego uznania zyskał liczne nadania ziemskie⁴. Przez lata majątek Miączyńskiego sukcesywnie się rozrastał tak, iż pod koniec życia był on posiadaczem rozległych i intratnych dóbr. Wojewoda wołyński doczekał się licznego potomstwa – dwóch córek i aż czterech synów, jednak nie wszyscy potomkowie przeżyli ojca. Kazimierz zmarł już w 1711 r., Józef natomiast – w tym samym roku, w którym umarł Atanazy. Dziedzicami majątku pozostali zatem dwaj bracia – Piotr i Antoni, którzy jeszcze wiele lat po śmierci ojca toczyli spór o podział pozostawionych przez niego dóbr. Zanim jednak wywiązała się braterska walka o majątek, Piotr Miączyński – jako naturalny sukcesor majątności zgromadzonych przez wojewodę wołyńskiego, był wyjątkowo interesującym kandydatem dla rodziny Rzewuskich.

---

² Atanazy Miączyński (1639-1723), początkowo pułkownik królewski, następnie podskarbi nadworny koronny, wojewoda wołyński. Zasłużony w walkach u boku Sobieskiego. Ożeniony z Heleną Łuskowską h. Korczak. Szerzej o działalności A. Miączyńskiego: J. Wimmer, *Miączyński Atanazy*, „Polski Słownik Biograficzny” (dalej: PSB), t. 20, Wrocław 1975 s. 55; O karierze wojskowej A. Miączyńskiego wspomina też Stefan Ciara; tenże, *Senatorowie i dygnitarze koronni w drugiej połowie XVII wieku*, Wrocław 1990.

³ Archiwum Narodowe w Krakowie, Oddział I (dalej: ANKr I) Castr. Crac Rel. 144 A, k. 149.

⁴ J. Wimmer, dz. cyt., s. 555.

Mającą wyjść za mąż za Miączyńskiego Antonina, była córką Adama Rzewuskiego i Petroneli Zbrożkówny⁵. Autor biogramu P. Miączyńskiego opublikowanego w „Polskim Słowniku Biograficznym” Andrzej Sowa wskazał, iż kobieta wcześniej poślubiona została Zygmunтови Bleszyńskiemu⁶. Powtórne małżeństwa zawierane przez przedstawicieli rodzin szlacheckich rzeczywiście nie należały do rzadkości⁷. W przypadku Rzewuskiej, informacja ta wydaje się jednak błędnie wysuniętym stwierdzeniem. Wprawdzie z punktu widzenia prawnego i sytuacji społecznej teza o możliwości powtórnego zamążpójścia Antoniny nie napotyka przeszkód, wątpliwe i problematyczne wydają się jednak inne kwestie dotyczące rzekomego małżeństwa z Zygmuntem Bleszyńskim. W Tekach Dworzaczka odnajdujemy interesującą adnotację o umowie dożywocia, oblatowanej w poznańskiej księdze grodzkiej. Wskazany akt zawarty został pomiędzy Antoniną z Beydów Rzewuską i Zygmuntem Bleszyńskim w 1684 r⁸. Podpisanie tego rodzaju umowy musiałyby oznaczać, że Antonina urodziła się wiele lat wcześniej, niż związek małżeński zawarli jej rodzice⁹. Warto w tym miejscu podkreślić, że w intercyzie ślubnej z 1692 r. (zawartej pomiędzy rodzicami kobiety) nie napotykamy żadnych informacji wskazujących, że Petronela ze Zbrożków bądź Adam Rzewuski posiadali już wówczas potomków¹⁰. W dokumentach dotyczących małżeństwa Antoniny z Miączyńskim bezpośrednio wspomniano natomiast, iż Petronela wyraża zgodę na małżeństwo: *widząc usilne i stateczne staranie [...] o dożywotnią przyjaźń [...] córki swojej*¹¹. Nie ma tutaj mowy o sprawowanej nad kobietą opiece, lecz o bezpośrednich biologicznych więzach łączących ją z Antoniną. Jest to zatem istotna przesłanka, która pozwala poddać w wątpliwość słuszność utożsamiania Antoniny Rzewuskiej wychodzącej za Piotra Miączyńskiego ze wspomnianą w umo-

⁵ Rodzice Antoniny zawarli związek małżeński w 1692 r. Matka Antoniny, była pod względem finansowym kandydatką dość atrakcyjną. W intercyzie małżeńskiej sporządzonej przy okazji ślubu wyraźnie zostało podkreślone, iż panna, jako jedyna dziedziczka dóbr, otrzymała w posagu rozległy majątek. Małżeństwo doczekało się dwójki dzieci – córki Antoniny oraz syna Michała. Rękopis intercyzy ślubnej Petroneli Zbrożkówny i Adama Rzewuskiego znajduje się w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie fond 181 op. 2, spr. 1979.

⁶ A. Sowa, *Miączyński Piotr*, PSB, t. 20, Wrocław 1975, s. 565.

⁷ Najczęściej w małżeństwach o znaczącej różnicy wieku dużo młodsza była kobieta. Uważano, że młode dziewczęta są większą gwarancją na posiadanie potomka; zob. K. Górecka, *Pobożne matrony i cnotliwe panny. Epitafia jako źródło wiedzy o kobiecie w epoce nowożytnej*, Warszawa 2006, s. 103.

⁸ Zob. Teki Dworzaczka. Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV-XX wieku, księgi grodzkie poznańskie: „Zygmunt Władysław Bleszyński i Antonina de Beydy Rzewuska małżeńskie dożywocie”. 13491 (Nr. 1108 XIII) 1684, f. 76.

⁹ Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie (dalej: CPAH Lwów), fond 181 op.2, spr. 1979, k. 54-55.

¹⁰ Tamże.

¹¹ CPAH Lwów, fond 181, op. 2, spr. 365, k.1.

wie dożywocia żoną Zygmunta Bleszyńskiego. Wydaje się zatem oczywiste, że chodzi o zupełnie inną postać.

Na konieczność weryfikacji twierdzenia o powtórnym małżeństwie Antoniny Rzewuskiej wskazują także zapisy samego kontraktu ślubnego. Schematyczny układ omawianej intercyzy i stosowane w celu charakterystyki nupturientów sentencje występujące w omawianym akcie, nie różnią się znacząco od panującego podówczas modelu. Co istotne, stosowane przy sporządzaniu aktu terminy wskazywały zwykle jednoznacznie na stan cywilny i ewentualne dotychczasowe doświadczenia małżeńskie umawiających się stron. W ślubnej intercyzie jednak w żaden sposób nie wspomniano, aby Antonina miała wstępować w związek małżeński po raz wtóry. Warto odwołać się tutaj do przykładów innych kontraktów, które zawierane były przez kobiety ponownie wychodzące za mąż. W aktach tego rodzaju zwyczajowo wskazywano przynajmniej nazwisko zmarłego męża. Przykładowy kontrakt pomiędzy Ludwiką z Przybysławic i Janem Soleckim wyraźnie określał, iż kobieta jest: *niegdyś Jego Mości Pana Jana Soleckiego pozostałą małżonką*¹². W podobnych aktach dodatkowo podkreślano, że kobieta znajduje się w stanie wdowim i stan ten zamierza zmienić na małżeński¹³. W powtórnej intercyzie ślubnej zawartej przez Katarzynę z Komorowa Liptowską, wcześniej zamężną ze starostą średzkim Piotrem Grudzińskim, zostało zaznaczone, iż: *Katarzyna [...] pozwala [...] odmienić stan swój wdowi, a w małżeński z Jaśnie Wielmożny Jego mością Panem Teodorem Lackim wstępuje*¹⁴. Wdowy występowały w aktach przedślubnych samodzielnie i to one bezpośrednio wyrażały zgodę na ożenek¹⁵. Był to przywilej, z którego mogły korzystać wyłącznie samotne kobiety po śmierci męża, zyskiwały bowiem wówczas pełną zdolność do czynności prawnych¹⁶. Analiza zapisów intercyzy wskazuje, że Antonina Rzewuska nie posiadała takiego prawa, a co za tym idzie, nie reprezentowała swojej osoby samodzielnie, lecz przez obecność właściwych reprezentantów. Tak jak dla innych panien, wola rodzicielska okazywała się w tym przypadku wiążąca dla wyboru drogi życiowej.

---

¹² ANKr I, Castr. Crac. Rel 91B, s. 2660.

¹³ Zapisy w podobnej formie widnieją między innymi w intercyzach zawartych pomiędzy: wojewodą sandomierskim Wojciechem Wodzińskim i Agnieszką Maiowską Castr Crac Rel 151 B, s. 3024-3028, Teodorem Lackim i Katarzyną Grudzieńską, Castr Crac Rel 101 B, s. 1090- 1098, czy Jakubem Rojewskim i Ludwiną z Przybysławic Solecką Castr Crac Rel 91 B, s. 2659-2661; Zob. J Kuchta, *Pozycja majątkowa wdów z rodów szlacheckich w XVII-XVIII wieku*[w:] *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV-XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, pod red. C. Kukli, Warszawa 2008, s. s. 261-269.

¹⁴ ANKr I, Castr. Crac. Rel. 101 B, s. 1090.

¹⁵ K. Sulej, dz. cyt., s. 75.

¹⁶ W omawianym przypadku Rzewuska występuje pod swoim panieńskim nazwiskiem, nie wskazuje też na wcześniej zawierane małżeństwo.

Sporządzony w majątku Rzewuskich akt przedślubny ukazuje zaangażowanie członków obu rodzin w przedmiot umowy. Zwyczajowo w roli reprezentanta panny występowali jej rodzice bądź prawni opiekunowie. Ojciec Antoniny – Adam Rzewuski zmarł jednak w 1717 r., a więc krótko przed ślubem córki z Miączyńskim¹⁷. Zapisy intercyzy wskazują, że w związku z tą sytuacją, na zawarcie związku małżeńskiego przez kobietę znaczący wpływ miała jej matka – Petronela¹⁸. To ona występuje w kontrakcie przedślubnym jako strona, sama wyraża też aprobatę dla małżeństwa córki jako naturalny opiekun¹⁹. Matka daje formalną zgodę zaznaczając, że *idąc za wolą boską, oraz radą przyjaciół, widząc usilne i stateczne staranie Wielmożnego Jegomości Pana starosty krzepickiego, o dożywotnią przyjaźń Jaśnie Wielmożnej Jejmości Panny Antoniny Rzewuskiej, kasztelaneki podlaskiej, córki swojej, przyrzeczoną Jejmość pannę kasztelanekę w stan ś[więty – A.P.] małżeński przy boskim swoim błogostawieństwie Jegomości Panu staroście krzepickiemu pozwala*²⁰. Oczywiście formuła o boskiej opatrności, która wpływać miała na wybór życiowego partnera stanowiła dość sformalizowany wzór, wykorzystywany przy okazji spisywania większości aktów przedślubnych. Podkreślenie wstawiennictwa Boga dla czynów cnotliwych i poddanie się jego woli, miało zapewnić pomyślność na lata wspólnego pożycia. Zwyczajową formułę stanowiło również odwołanie się do zaleceń krewnych i przyjaciół, którzy mieli wyrazić aprobatę dla połączenia się obu rodów²¹. Z punktu widzenia prawa kościelnego, istotne było jedynie potwierdzenie woli zawarcia związku przez samych nowożeńców. Wejście w związek małżeński bez rodzicielskiej zgody mogło jednak pozbawić kobietę praw do należnego jej majątku²². Formuła, potwierdzająca akceptację planów matrymonialnych przez najbliższe otoczenie, stanowiła także wyraz szacunku dla woli i oczekiwań skoliగాconych. Jednocześnie obecność świadków przy okazji zawierania intercyzy

¹⁷ Adam Rzewuski (zm. 1717) kasztelan podlaski, starosta wiszneński i wiski; dziedzic dóbr rozdolskich.

¹⁸ Petronela Rzewuska ze Zbrozków, wdowa po Adamie Rzewuskim kasztelanie podlaskim, matka Antoniny Rzewuskiej.

¹⁹ Jest to kolejny argument przemawiający za potrzebą weryfikacji dotychczasowych ustaleń biograficznych dotyczących Antoniny Rzewuskiej. Kobieta w stanie wdowim miała bowiem prawo do samodzielnego decydowania o obieranej drodze życiowej. Reprezentacja przez matkę wskazuje na brak możliwości niezależnego podejmowania czynności prawnych; O prawie opieki naturalnej: S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, Kraków 2002, s. 253-255; J. Machut-Kowalczyk, *Dzieje opieki na ziemiach polskich*, Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego, nr 13, 2010, s. 57-73, B. Lesiński, *Ustanowienie opiekuna w drodze licytacji w polskim prawie ziemskim (XV–XVI w.)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1985, t. 37, z. 2, s. 138-152.

²⁰ CPAH Lwów, fond 181, op. 2, spr. 365, k. 1.

²¹ S. Płaza, dz. cyt., s. 230.

²² Tamże.

przedślubnej ustrzec miała przed ewentualnymi pretensjami bądź późniejszym podważaniem prawdziwości aktu przez którąkolwiek ze stron. Intercyza ślubna Rzewuskiej i Miączyńskiego zawarta została na dzień przed planowanym ślubem i weselem. Takie rozwiązanie było stosunkowo często wybierane przez szlachtę²³.

Prawo zwyczajowe odnośnie uposażenia kobiet w Rzeczypospolitej dyktowało, iż rodzice, bądź w wypadku ich braku prawni opiekunowie, mają obowiązek przekazać część swego majątku na rzecz wychodzącej za mąż panny²⁴. Zasada ta została potwierdzona w konstytucji z 1588 r., w której dokładnie określono między innymi powinności braci względem siostr w kwestii konieczności ich uposażenia²⁵. Kobieta, odbierając należny posag, dokonywała zrzeczenia się wszelkich ewentualnych roszczeń względem majątku rodzicielskiego²⁶. Petronela Rzewuska spełniała zatem w kontrakcie rolę nie tylko reprezentanta córki, ale także osoby odpowiedzialnej za należyte uposażenie panny²⁷. Na mocy intercyzy naznaczone zostało: *in vim exdotatione z dóbr ojczystych i macierzystych summy złotych osiemdziesiąt tysięcy*²⁸. Wysokość posagu w dużej mierze zależna była od kondycji majątkowej rodziny oraz od ilości córek, które należało zabezpieczyć finansowo²⁹. Z zasady każda z panien winna była otrzymać jednakową wartość posagu³⁰. Matka Rzewuskiej tak przemyślała podział przeznaczanego na posagi majątku, aby sprostać tej regule. W rok po zamążpójściu Antoniny, Petronela zdecydowała się wydać za mąż swą drugą córkę – Teofilę. W intercyzie ślubnej zawartej przy tej

²³ Z dotychczasowych badań dotyczących intercyz przedślubnych wynika, że duża część aktów została zawarta do czterech dni przed faktycznym zawarciem związku; zob. K. Sulej, dz. cyt., s. 73.

²⁴ Zob. P. Dąbkowski, *Prawo prywatne polskie*, t.1, Lwów 1910, s. 388.

²⁵ Zob. J. Pielas, *Divisio Bonorum. U podstaw majątkowego funkcjonowania rodziny szlacheckiej w XVII wieku*, [w:] *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV-XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, pod red. C. Kukli, Warszawa 2008, s. 91-106; tenże, *Majątkowe zabezpieczenie siostr w szlacheckich działach spadkowych w Koronie w XVII wieku* [w:] *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej*, red. K. Justyniarska-Chojniak, S. Kolarska-Zimnicka, Warszawa 2012, s. 346.

²⁶ Raz naznaczone dla panny sumy mogły powrócić do rodzinnego majątku tylko w wypadku jej bezpotomnej śmierci. Natomiast, jeśli to mąż zmarł pierwszy, a małżeństwo nie posiadało potomków, posag i wiano przechodziły na rzecz wdowy. Kobieta nie mogła natomiast otrzymywać wiennej oprawy podczas zawierania kolejnych małżeństw; zob. P. Dąbkowski, dz. cyt., s. 390.

²⁷ Przemawia to za teorią, iż małżeństwo Antoniny było pierwszym przez nią zawierającym. Powtórne wejście w związek małżeński powodowało bowiem wprowadzenie w schemat zapisu istotnych korekt, modyfikujących przede wszystkim kwestię zapisów posagowych.

²⁸ CPAH Lwów, fond 181, op.2, spr. 365, k.1- 1v.

²⁹ Szerzej o problematyce wysokości szlacheckich posagów w odniesieniu do szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego: T. Zielińska, *Rozważania nad kwestią wyposażenia szlachcianek w WKL w XVIII stuleciu*, „Kwartalnik Historyczny”, t. 96, 1989, nr 1-2, s. 93-108.

³⁰ O przypadku naruszenia tej zasady: B. Popiołek, *Kobiety świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich*, Kraków 2003, s. 214.

okazji znalazły się bliźniaczo podobne zapisy, opiewające na dokładnie takie same sumy. Wyszczególniono wówczas, iż kolejnej z panien Rzewuskich matka: *in vim exdotationis z dóbr ojczystych i macierzystych summe złotych polskich osiemdziesiąt tysięcy currentis moneta naznacza takowym sposobem: w gotowiźnie złotych sześćdziesiąt tysięcy złotych polskich, w wyprawie zaś dwadzieścia tysięcy złotych*³¹. W obu wypadkach pierwsza część (czyli sześćdziesiąt tysięcy złotych polskich) wypłacona miała zostać w formie pieniężnej na ręce przyszłego męża, gdyż to mężczyzna sprawował nad ofiarowanymi przez rodzinę kobiety dobrami tak zwany rząd posagowy³². Majątek wniesiony przez pannę zostawał zapisany na dobrach męża, który winien był ponadto dopisać do niego odpowiedniej wysokości wiano i dokonać oprawy posagu. Takie rozwiązanie miało zapewnić gwarancję zwrotu posagu rodzinie kobiety, na wypadek jej bezpotomnej śmierci³³. W przypadku, gdy panny w ramach posagu otrzymywały majątek ziemski, mąż stawał się jedynie administratorem tych dóbr, nadal bowiem formalnie one pozostawały własnością kobiety³⁴. Osobną część stanowiła wyprawa – w przypadku Antoniny obliczona na wartość dwudziestu tysięcy złotych polskich. Praktykowano formę spisywania jej w osobnym rejestrze, uwzględniając i dokładnie specyfikując nawet najmniejsze elementy wchodzące w jej skład. Miało to zabezpieczyć przed ewentualnymi pretensjami co do pochodzenia i własności owych dóbr.

Zgodnie z obowiązującą regułą, kawaler w kontrakcie również deklarował pojmowanej za żonę kobiecie odpowiednie zabezpieczenie majątkowe³⁵. Na części swoich dóbr (kluczu mirowskim) obiecał dokonać zapisu na sumę stu sześćdziesięciu tysięcy złotych tytułem wiana. Ponieważ prawnym właścicielem wskazanych dóbr nadal pozostawał ojciec Piotra – Atanazy, wymagana była jego zgoda na podjęcie takowych zobowiązań. Dopiero po śmierci seniora młody Miączyński miał otrzymać część zgromadzonych przez ojca dóbr, którymi miałby możliwość swobodnie dysponować. Jak wskazuje zapis jednej ze spraw prowadzonych przez Miączyńskiego kilka lat po ślubie, ostatecznie rzeczywiście otrzymał on: *post fata [po śmierci - A.P.] Jaśnie Wielmożnego ojca swego nie tylko bonorum terrarium, ale też regalium starostwa krzepickiego iure naturalis*³⁶. Wcześniej, na

³¹ Tamże, k. 5.

³² Zob. M. Malinowska, *Sytuacja kobiety w siedemnastowiecznej Francji i Polsce*, Warszawa 2008, s. 50.

³³ Zob. D. Makilla, *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2008, s. 200-201; S. Płaza, dz. cyt., 242-243.

³⁴ Kobiety mogły dziedziczyć po rodzicach dobra ziemskie jedynie wówczas, kiedy nie dochowano się męskiego potomka, lub synowie zmarli zanim dokonane zostały zapisy podziału majątku, zob. J. Pielas, *Majątkowe zabezpieczenie...*, s. 346; S. Płaza, dz. cyt., s. 14.

³⁵ O zapisach wiana: D. Makilla, dz. cyt. s. 198-199.

³⁶ ANKr I, Castr. Crac. Rel. 154, s. 1637.

mocy interczyzy uzyskał jedynie pewną część dóbr, w tym klucz zadnieprzycy wraz z rezydencją, która w ojcowskim zamyśle miała służyć nowo poślubionym. Zgodnie z uzgodnionymi zobowiązaniami, wypełnienie zapisów ustanawiających nowe regulacje finansowe pomiędzy małżonkami miało zostać potwierdzone odpowiednią kwitacją. W niej zwyczajowo zaświadczano o zrzeczeniu się wszelkich pretensji i roszczeń po wywiązaniu się z wszelkich dokonanych obietnic. Zobowiązano zatem Antoninę, aby jako: *przyszła krzepicka wyrok z dóbr ojczystych i macierzystych in asistentia przyszęgo da Bóg małżonka swego Wielmożnego Jego Mość Pana starosty krzepickiego kwitować obligowała*³⁷. Stosowne potwierdzenie zabezpieczać miało przed ewentualnymi późniejszymi roszczeniami. W przypadku małżeństwa Miączyńskiego i Rzewuskiej dokładne zapisy co do kwoty posagu i ewentualnego potwierdzenia jego odbioru okazały się niezwykle istotne. Rodzina panny nie śpieszyła się bowiem z uregulowaniem zobowiązań, a sprawa wypłaty należności ciągnęła się przez kilkanaście lat³⁸.

Obie strony zobowiązały się ponadto zabezpieczyć swoje prawa do użytkowania majątku aż do momentu śmierci. Dopełnienie tej umowy było z punktu widzenia późniejszego dysponowania majątkiem niezwykle istotne. Zapisy zabezpieczały bowiem możliwość użytkowania wskazanych umową dóbr także po śmierci współmałżonka. Wskazane sumy i dobra pozostawały bowiem w dyspozycji wdowy lub wdowca, aż do końca jego życia. Taki sposób uregulowania sytuacji finansowej na końcowe lata życia niósł ze sobą jednak poważne konsekwencje. Zapisanych dożywociem dóbr nie można było sprzedawać ani w żaden sposób obciążać finansowo. Dopuszczalna była natomiast rezygnacja z dożywocia przez owdowiałe matki na rzecz dzieci. Potomkowie dokonywali wówczas innych zapisów gwarantujących wdowie właściwe zabezpieczenie finansowe³⁹. Wzajemny zapis dożywocia traktowano jako swego rodzaju zapewnienie właściwego zaplecza majątkowego dla współmałżonka na wypadek śmierci, stąd też podobne umowy zawierało wiele małżeństw. Podobne regulacje, które zabezpieczały w tej kwestii interesy obu stron, zostały przeforsowane w interczyzie z P. Miączyńskim. Przyszli małżonkowie zobowiązali się dokonać stosowych zapisów osobnym aktem. Wskazano, iż w tym celu winna zostać spisana właściwa umowa dożywocia, obejmująca ze strony Miączyńskiego połowę dóbr do niego należących, natomiast z drugiej strony winna wnieść stosowny zapis *Pani Starościna krzepicka, na sumie*

---

³⁷ CPAH Lwów, fond 181, opis 2, spr. 365, k.1v.

³⁸ Tamże, k. 41.

³⁹ U. Kicińska, *Umowa dożywocia jako przykład regulacji majątkowej małżonków w dawnej Polsce*, „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”, t. V, 2013 (2014), s. 267.

swjej posażnej i klejnotach et mobilibus i spadkach, jeżeliby się jakieś podały⁴⁰. Tak przygotowany kontrakt podpisały obie umawiające się strony i zaproszeni świadkowie. Zgodnie z podjętymi ustaleniami, akt małżeński został ostatecznie zawarty.

Antonina Rzewuska i Piotr Miączyński przez lata wspólnego pożycia doczekali się kilkorga dzieci, z których pięcioro dożyło lat sprawnych. Pozostawili synów Adama⁴¹ i Józefa⁴², oraz trzy córki: Aniełę⁴³, Petronelę⁴⁴ i Annę Konstancję⁴⁵. Piotr Miączyński dzięki intensywnym zabiegom rozwijał swą karierę polityczną, zyskując kolejne tytuły i zaszczyty. W 1725 r. obrano go kasztelanem chełmskim, a w 1730 r. otrzymał starostwo rokitnickie. Posiadane przez Miączyńskiego wpływy uczyniły go w oczach szlacheckiej braci człowiekiem godnym zaufania i potencjalnym ogniwem wsparcia dla forsowanych spraw⁴⁶. Jako kasztelan chełmski, Miączyński wraz z żoną dokończył również, rozpoczęte przez ojca, dzieło budowy kościoła w Kijanach i dbał o jego właściwe finansowanie⁴⁷. Killkunastoletnie pożycie małżeńskie przerwała śmierć Antoniny. Autor biogramu Miączyńskiego w „Polskim Słowniku Biograficznym” podał, że kobieta zmarła około 1730 r.⁴⁸ Informacja ta nie znajduje jednak potwierdzenia w odnalezionych źródłach. W 1737 r. Antonina z Rzewuskich Miączyńska wraz z mężem podpisała akt ugody, dotyczącej wypłaty nieuregulowanego dotąd posagu i należnych prowizji. Zgodnie z umową, w ramach rekompensaty Antonina i Piotr mieli otrzymać sumę stu tysięcy złotych wypłaconą przez pisarza koronnego Michała Rzewuskiego. We wspomnianym akcie wyraźnie zaznaczono, że wobec dopełnienia wszystkich zapisów, w r. 1738: *Kasztelanowa chełmska wyrok z dóbr ojczystych i macierzystych tudzież i sukcesyjnych [...] uczynić będzie powinna*⁴⁹. Zatem datowanie lat życia Antoniny przesunąć należy

⁴⁰ CPAH Lwów, fond 181, op. 2, spr. 365, k. 2.

⁴¹ Adam Miączyński - dziedzic Maciejowa, pisarz polny koronny, starosta krzepicki starosta grodowy ostrzeszowski, generał major wojsk koronnych i saskich; A. Sowa, dz. cyt., s. 565.

⁴² Józef Miączyński - dziedzic Zawieprzyc, starosta rokitnicki, makowiecki, kamieniopolski, łączycycki. Pełnił służbę generała majora wojsk koronnych; tamże, s. 565.

⁴³ Aniela Miączyńska - zamężna dwukrotnie, pierwszym mężem został Hieronim Radziwiłł, chorąży litewski, drugim Maksymilian Woroniecki starosta zwinogordzki; tamże., s. 565.

⁴⁴ Petronela Miączyńska - poślubiona staroście targowickiemu Onufremu Splawskiemu; tamże, s. 565.

⁴⁵ Anna Konstancja Miączyńska - wizytka w Lublinie; tamże, s. 565.

⁴⁶ ANKr I, ASang teka 160/16, NN do Piotra Miączyńskiego, Warszawa 4 IX 1730, k. 219-220; tamże, teka 443/19, A. Dunin do P. Miączyńskiego, [1748 r.], k. 85.

⁴⁷ Na mocy jednego z zachowanych kontraktów Piotr Miączyński zobowiązywał między innymi Stanisława Bibersztyna Błońskiego do wnoszenia pieniężnej dziesięciny na rzecz kościoła Kijańskiego; ANKr I, APodh XVII 3/11.

⁴⁸ A. Sowa, dz. cyt., s. 565.

⁴⁹ CPAH Lwów, fond 181, op. 2, spr. 365, k. 41.

przynajmniej do r. 1737. Z pewnością jednak zmarła ona wiele lat wcześniej niż P. Miączyński.

Po śmierci żony kasztelan chełmski zdecydował się na zawarcie kolejnego związku małżeńskiego – tym razem z Marianną Wierzbowską, wdową po Adamie Ledóchowskim⁵⁰. Nadal angażował się w sprawy publiczne, prowadził również liczne interesy majątkowe⁵¹. Z drugiego małżeństwa Miączyński nie doczekał się już potomków. Zmarł w 1776 r.

Intercyza ślubna Piotra Miączyńskiego i Antoniny Rzewuskiej dowodzi, jak ogromny wpływ na kondycję majątkową nowo poślubionej pary miały koligacje rodzinne i właściwe uposażenie kobiety. Uwidacznia się jednocześnie ogromna zależność córek i synów od decyzji i woli rodzicielskiej. Związane jest to nie tylko ze zwyczajowym wymogiem akceptacji dla matrymonialnych planów potomstwa, ale przede wszystkim ze świadomością drogi dostępu do rodzowego majątku i roli zapisów majątkowych zależnych wyłącznie od rodzicielskiej woli. Małżeństwo córki zawsze oznaczało wprowadzenie niezwykle istotnych regulacji finansowych. Stąd deklaracja zgody na ożenek i dopilnowanie, aby zapisy ze strony męża rokowały stabilność finansową na kolejne lata życia. Sama kobieta natomiast, dzięki małżeństwu, zyskiwała męskiego opiekuna i wyraziela jej interesów w sytuacjach prawnych. Wspólne zabezpieczenie finansowe dawało nadzieję na stabilną przyszłość i odpowiednie zaplecze majątkowe do ostatnich dni. Nie bez znaczenia była również perspektywa poszerzenia rodziny i dochowania się własnego potomstwa. Ustalenia dotyczące samych nupturientów wymagają nadal poszerzonych badań, które pozwoliłyby uzyskać wyjaśnienie wszystkich nieścisłości biograficznych.

Edycja źródłowa tekstu intercyzy przedślubnej, spisanej w związku z małżeństwem Antoniny Rzewuskiej i Piotra Miączyńskiego została przygotowana w ujednoliconej formie. Dla większej jasności przekazu, stosowane wówczas zapisy zostały zmienione na współczesne brzmienie. Zastosowano jednolitą formę słów dawnych, zmieniając zapis litery „z”, jak: „Wielmożny” (Wielmożny), „małzonki” (małżonki), oraz „sz”, jak: „szlubna” (ślubna). Zmieniono na aktualne brzmienie zapisy dat i miesięcy, jak: „Osimnasty” (Osiemnasty), czy „Siedmset” (Siedemset). Uwspółcześnione zostały zakończenia wyrazów, jak „swoiey” (swojej), „dożywotniey” (dożywotniej) czy „teraznieyszey” (teraźniejszej). Skróty zastosowane w tekście zostały ujednolicone, jak na przykład: „JMć” (Jej mość), „IchMć” (Ich mość), ś[więty]. Podwójny zapis znaków został usunięty

---

⁵⁰ A. Sowa, dz. cyt. s. 565.

⁵¹ Biblioteka Jagiellońska, rkps 6147, t.8, k. 73-76.

jak „summa” (suma). Wymagane dla celów wydawniczych znaki interpunkcyjne zostały uzupełnione. Zwroty łacińskie oraz terminy, które nie znajdują się obecnie w użyciu zostały wyjaśnione w tekście w nawiasach kwadratowych. Ich znaczenie wskazano w osobnych przypisach. Poprawność terminów geograficznych została sprawdzona w publikacji *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*⁵².

INTERCYZA ŚLUBNA PIOTRA MIĄCZYŃSKIEGO I ANTONINY RZEWUSKIEJ

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie, Akta Lanckorońskich, fond 181, opis 2, sprawa 365 [k.1-2]

[k.1] Za interpozycją Jaśnie Wielmożnych IchMć Panów przyjaciół między Jaśnie Wielmożnymi JMć Panią Petronelą Zbrozskówną Rzewuską⁵³ kasztelanową podlaską, zeszęłego niegdy[s] Ś[więtej] p[amięci] Jaśnie Wielmożnego JM Pana Adama na Rozdole Rzewuskiego⁵⁴ kasztelana podlaskiego pozostałą małżonką wdową z jednej, a Jaśnie Wielmożnym JM Panem Athanazym na Miączynie, Maciejowie i Połajowie Miączyńskim⁵⁵ wojewodą wołyńskim ojcem, na rzecz niżej wyrażoną, swoim i Jaśnie Wielmożnej JMć Pani Heleny na Łuszkowcu Miączyńskiej⁵⁶ wojewodziny wołyńskiej małżonki swojej, jako Pani na wszystkich dobrach dożywotniej, *pro cuius ratihabitone cavet*⁵⁷ [za którą potwierdzenie czyni] zezwalającym i Wielmożnym JMć Panem Piotrem na tymże Miączynie Miączyńskim⁵⁸ synem starostą krzepickim z drugiej strony, stanęła pewna intercyza, *alias* [inaczej] kontrakt ślubny i w niczym nieodmienne postanowienie, w ten niżej opisany sposób. Jaśnie Wielmożna JMć Pani Rzewuska kasztelanowa podlaska idąc za wolą boską, oraz radą przyjaciół, widząc usilne i stateczne staranie Wielmożnego JM Pana starosty krzepickiego, o dożywotnią przyjaźń Jaśnie Wielmożnej JMci panny Antoniny Rzewuskiej, kasztelanki podlaskiej, córki swojej, przyrzeczoną⁵⁹ JMć

⁵² Zob. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski i W. Walewski, Warszawa 1880-1902.

⁵³ *Petronela ze Zbrożków Rzewuska, kasztelanowa podlaska, żona Adama Rzewuskiego.*

⁵⁴ *Adam Rzewuski (zm. 1717) kasztelan podlaski, starosta wiszneński i wiski; dziedzic dóbr rozdolskich.*

⁵⁵ *Atanazy Miączyński (1639-1723) podskarbi nadworny koronny, wojewoda wołyński. Ożeniony z Heleną Łuszkowską h. Korczak.*

⁵⁶ *Helena z Łuszkowskich h. Korczak-Miączyńska, wojewodzianka wołyńska.*

⁵⁷ *Ratihabitio, -onis (łac.) – potwierdzenie, zatwierdzenie czynności i oświadczeń woli dokonanych przez zastępcę działającego bez umocowania, caveo (łac.) – zastrzegać, stwierdzać.*

⁵⁸ *Piotr Miączyński (zm. 1776), starosta krzepicki, od 1725 r. kasztelan chełmski, od 1730 r. starosta rokitnicki.*

⁵⁹ *w rękopisie – przyrzeczoną.*

pannę kasztelanekę w stan ś[więty] małżeński przy boskim swoim błogosławieństwie JM Panu staroście krzepickiemu pozwala. Dzień ślubu i wesela siódmy *Augusta* [sierpnia] roku terazniejszego tysiąc siedemset osiemnastego w dobrach swoich dziedzicznych Demence⁶⁰ nazywanych naznacza, na który i Jaśnie Wielmożny JM Pan wojewoda wołyński [*Atanazy Miączyński*] z JM Panem starostą krzepickim [*Piotrem Miączyńskim*] stawić się deklarują. Po której to Jaśnie Wielmożnej JM Pannie kasztelanice podlaskiej córce swojej *in vim exdotatione*⁶¹ [tytułem posagu] z dóbr ojczystych i macierzystych sumę złotych [k.1v] osiemdziesiąt tysięcy *currentis* [bieżącej] monety naznacza takim Sposobem. W gotowiznie⁶² zł[otych] sześćdziesiąt tysięcy, a w klejnotach i wyprawie zł[otych] dwadzieścia tysięcy, aby *iure* [prawnie] ta suma wyniosła złotych osiemdziesiąt tysięcy i te na ś[więty] Jan da Bóg przysły w roku tysięcznym siedemsetnym dziewiętnastym oddać i *realiter* [rzeczywiście] wypłacić JM Pannie staroście krzepickiemu deklaruje. Po której odebranej satysfakcji⁶³ i klejnotach według taksy⁶⁴ jubilerów, Wielmożny JM Pan starosta krzepicki za zezwoleniem Jaśnie Wielmożnego JM Pana Wojewody ojca swego, na dobrach ziemskich i niezawiedzionych, to jest kluczu mirowskim w województwie wołyńskim, a powiecie włodzimierskim leżących, *modo Reformatorio*⁶⁵ [teraz oprawnych] *in vim* [ze skutkiem] rekompensaty zł[otych] sto sześćdziesiąt tysięcy *monete currentis* [monety bieżącej], *coram actis quaevis Authentica Regni* [do akt którychkolwiek autentycznych koronnych] zapisać deklaruje. A Wielmożna JM Pani starościna przysła krzepicka, wyrok z dóbr ojczystych i macierzystych *in asistentia*⁶⁶ [przy obecności] przysłego da Bóg małżonka swego, Wielmożnego JM Pana starosty krzepickiego, kwitować obliguje się. Tamże i wspólne⁶⁷ dożywocie Wielmożny JM Pan starosta krzepicki, *super medietate bonorum* [na połowie dóbr] osobą swoją z działu, *post sera* daj Boże *fata* [po późnej daj Boże śmierci], tak Jaśnie Wielmożnego JM Pana wojewody wołyńskiego, jako samej JM Pani wojewodziny *concernentium*⁶⁸ [uzna], a JM Pani starościna krzepicka na sumie swej posażnej i klejnotach *et mobilibus* [i ruchomościach] i spadkach, jeżeliby się jakieś podały, zapisać sobie deklarują. A nim przyjdzie do zupełnego działu posesji, Wielmożny JM Pan starosta krzepicki, *modo supernis expresso*⁶⁹ [z najwyższym zastrzeżeniem],

⁶⁰ Prawdopodobnie chodzi o dobra Demnie w powiecie żydaczowskim.

⁶¹ *Exdoto* (łac.) – wyposażać.

⁶² *Gotowizna* – pieniądze posiadane.

⁶³ w rękopisie – satysfakcyey.

⁶⁴ w rękopisie – tasy.

⁶⁵ *Reformatio* (łac.) – oprawa.

⁶⁶ *Asistentia*, -ae (łac.) – asystencja, towarzyszenie.

⁶⁷ w rękopisie – spólne.

⁶⁸ *Concerno*, -cretum (łac.) – uważać, uznać.

⁶⁹ *Expresso* (łac.) – podkreślać, zastrzegać.

Jaśnie Wielmożny JMć Pan wojewoda wołyński na [k.2] subsystemę⁷⁰ Ichmościom *Neosponsorum* [Nowożeńcom], starostwo krzepickie JM Panu staroście *per cessionem* [przez cesję] zeznaje, *cum omni ususfructus eorundem bonorum* [z całym użytkowaniem z tychże dóbr] od dnia i święta Ś[więtego] Michała w roku niniejszym tysiąc siedemset osiemnastym puścić i klucz zadnieprzycki na rezydencję⁷¹ submituje się, z wszelką tak jarą jako i ozimą konseminacją⁷². Samą tylko arendę na dokończenie i wystawienie zupełne pałacu w tychże dobrach, po spaleniu szwedzkim zrujnowanego, a *noviter* [obecnie] dokończenia tylko potrzebującego ekscypując⁷³ i wyjmując, puki zupełnie dokończony nie będzie. *Cavet* [Zastrzega] i to sobie Jaśnie Wielmożna JM Pani kasztelanowa wołyńska, aby Wielmożny JM Pan starosta krzepicki, JM panny kasztelanki podlaskiej przyszłej da Bóg małżonki swojej do żadnych zapisów *in praeiudicium*⁷⁴ [na szkodę] osobie JM nie przywodził, *sub nullitate secus factorum* [pod groźbą późniejszej nieważności czynu]. Czego wszystkiego jako sobie strony dotrzymać zupełnie deklarują, tak *sub vadio* [za zakładem] similibus sumę zapisują, *in casu zaś contraventis* [na wypadek zaś działania wbrew] tej intercyzie *forum ubiquinarium et terminum peremptorium ad respondendum* [postępowanie może toczyć się przed dowolnym sądem, z pierwszym terminem zawitym] sobie i sukcesorom swoim naznaczają. Działo się in Demence, dnia szóstego *Augusta* [sierpnia] miesiąca, tysiąc siedemset osiemnastego roku.

Z pieczęciami

Petronella Rzewuska
A. Miączyński Wojew[oda] Woł[yński]
P. Miączyński
M. Krasnowski
Kazimierz Zbrożek
Stanisław Jan Cielecki Pod[komorzy] Chełmiński
Pisarz Grodzki Łucki

Michał Kazimierz z Miłkowicz
Borosłowski PZP
Walenty Miączyński

***

⁷⁰ w rękopisie – *subsystemę*.

⁷¹ w rękopisie – *rezydencję*.

⁷² w rękopisie – *konseminacją*.

⁷³ w rękopisie – *excypuiąc*.

⁷⁴ *Praeiudicium* (łac.) – szkoda.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne:

Archiwum Narodowe w Krakowie, Oddział I: Castr. Crac. Rel 91B, Castr. Crac. Rel. 101A, Castr. Crac. Rel 101B, Castr. Crac Rel. 144A, Castr. Crac Rel. 151B, Castr. Crac Rel. 154, ASang teka 160/16, ASang teka 443/19, APodh XVII 3/11,

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie: fond 181 op. 2, spr. 1979, fond 181, op. 2, spr. 365

Biblioteka Jagiellońska: rkps 6147, t. 8

Opracowania:

S. Ciara, *Senatorowie i dygnitarze koronni w drugiej połowie XVII wieku*, Wrocław 1990

E. Danowska, „Konkurując o dożywotnią przyjaźń” osiemnastowieczne intercyzy krakowskich mieszczan, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, 2000, nr 45, s. 43-73

P. Dąbkowski, *Prawo prywatne polskie*, t. 1, Lwów 1910

J. Długosz, K. Stasiewicz, *Intercyza wiedeńska z 1667 roku. Nieznany fakt z biografii Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, „Przegląd Humanistyczny”, 1988, t. 32, z. 10, s. 159-163

K. Górecka, *Pobożne matrony i cnotliwe panny. Epitafia jako źródło wiedzy o kobiecie w epoce nowożytnej*, Warszawa 2006

U. Kicińska, *Umowa dożywocia jako przykład regulacji majątkowej małżonków w dawnej Polsce*, „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”, t. V, 2013 (2014), s. 266-283

J. Kuchta, *Pozycja majątkowa wdów z rodów szlacheckich w XVII-XVIII wieku [w:] Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV-XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, pod red. C. Kukli, Warszawa 2008, s. 261-269

B. Lesiński, *Ustanowienie opiekuna w drodze licytacji w polskim prawie ziemskim (XV-XVI w.)*, „Czasopismo Prawno- Historyczne”, 1985, t. 37, z. 2, s. 138-152.

M. Lubczyński, *Małżeństwa Wielopolskich w drugiej połowie XVII wieku i ich wpływ na pozycję społeczno-majątkową rodziny*, [w:] *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV-XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*,

pod red. C. Kukli, Warszawa 2008, s. 107-137

M. Lubczyński, *Zawieranie małżeństw przez szlachtę w świetle intercyz przedślubnych oblatowanych w krakowskich księgach grodzkich w latach 1680-1730*, [w:] *Wesela, chrzciny i pogrzeby. Kultura życia i śmierci*, red. H. Suchojad, Warszawa 2001, s. 137-155

J. Machut-Kowalczyk, *Dzieje opieki na ziemiach polskich*, „*Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego*”, nr 13, r. 2010, s. 57-73

D. Makiła, *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2008

M. Malinowska, *Sytuacja kobiety w siedemnastowiecznej Francji i Polsce*, Warszawa 2008

J. Pielas, *Divisio Bonorum. U podstaw majątkowego funkcjonowania rodziny szlacheckiej w XVII wieku*, [w:] *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV-XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, pod red. C. Kukli, Warszawa 2008, s. 91-106

J. Pielas, *Majątkowe zabezpieczenie siostr w szlacheckich działach spadkowych w Koronie w XVII wieku* [w:] *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej*, red. K. Justyniarska-Chojniak, S. Konarska-Zimnicka, Warszawa 2012, s. 343-346.

J. Pielas, *Zabezpieczenie praw majątkowych Annie Stanisławskiej w intercyzie przedślubnej z 1669 roku*, „*Almanach Historyczny*”, 2000, t. 2, s. 209-217

S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, Kraków 2002

B. Popiołek, *Kobiety świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich*, Kraków 2003

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, red. F. Sulimierskiego i W. Walewskiego, Warszawa 1880-1902

A. Sowa, *Miączyński Piotr*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, Wrocław 1975, s. 564-566

K. Sulej, *Mariaże magnackie w XVI-XVIII wieku na podstawie intercyz przedślubnych*, [w:] *Spółczeństwo staropolskie. Seria Nowa*, t. 3, Warszawa 2011

J. Wimmer, *Miączyński Atanazy* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, Wrocław 1975, s. 553-555

T. Zielińska, *Rozważania nad kwestią wyposażenia szlachcianek w WKL w XVIII stuleciu*, „*Kwartalnik Historyczny*”, t. 96, 1989, nr 1-2, s. 93-108

***

Брачные контракты знати как ценный источник для биографических и имущественных исследований на примере брачного контракта Антонины Жевуской и Пётра Мёнчинского.

Брачный контракт, составленный перед вступлением в брак, - это довольно интересный источник информации, целью которого является обозначение ряда важных правил, влияющих на то, каким будет брак. Записи, содержащиеся в контракте, могут быть также использованы для проверки существующих биографических данных молодоженов и других лиц, подписавших документ. Анализ брачного контракта Пётра Мёнчинского и Антонины Жевуской показывает, что использование в исследованиях подобных источников позволяет не только дополнить имеющуюся ранее информацию о лицах, вступающих в брак, но и скорректировать неверные биографические данные. Кроме того, данные в контракте свидетельствуют о том, насколько сильно влияли на имущественное положение молодожёнов семейное родство и приданое невесты. Благодаря своей особой функции и формальной форме изложения брачный договор является важным источником информации о финансовом положении аристократической семьи и преимуществах, которые они могли получить при вступлении в брак.

***

Marriage contracts of the Polish nobility as a source of biographical and property information on the basis of the prenuptial agreement between Antonina Rzewuska and Piotr Miączyński.

Prenuptial agreements, made before marriage, are interesting source materials that enable to show some important regulations shaping marriages of the nobility. Simultaneously, agreements serve as a verification of the current biographical information, both in relation to the married couple and the other signatories of the act. The analysis of the prenuptial agreement between Antonina Rzewuska and Piotr Miączyński shows that such a source may not only compliment currently available information but also correct the false one. Furthermore, the agreement shows how family relationships and dowry influenced the material conditions of the married couple. Because of its special function and formal form, prenuptial agreements constitute an important source material which provides an insight into the financial situation of the nobility and into the motivation of the signatories.

***

Adelige Ehekontrakte als Quellen für Biographie- und Vermögensforschungen am Beispiel vom Ehevertrag zwischen Antonina Rzewuska und Piotr Miączyński.

Die noch vor Eheschließungen unterschriebenen Eheverträge bilden ein interessantes Quellenmaterial, dank dem es möglich ist, eine Menge von wesentlichen Regelungen zu zeigen, die den Charakter von adeligen Ehen prägten. Gleichzeitig sind die Eintragungen der Kontrakte bei Überprüfung der bisherigen biographischen Angaben dienlich, und zwar sowohl in Bezug auf die Jungverheirateten, als auch auf die anderen Unterzeichner. Die Analyse des Ehevertrags zwischen Piotr Miączyński und Antonina Rzewuska deutet darauf hin, dass solche Quellen nicht nur der Ergänzung der vorherigen Informationen über die Verlobten, sondern auch der Berichtigung der falschen biographischen Angaben dienen können. Darüber hinaus zeigen die Bestimmungen des Ehevertrags deutlich, welchen Einfluss auf die Finanzlage des Brautpaares die Familienbeziehungen und entsprechende Einkünfte einer Frau hatten. Die Eheverträge sind dank ihrer besonderen Funktion und der formellen Eintragungsform zum wichtigen Quellenmaterial geworden, das die Beleuchtung der adeligen Finanzlagen und Geschäfte ermöglicht, die für die vertragsschließenden Parteien entscheidend waren.

***

Les contrats de mariage de la noblesse comme la source de la recherche biographique et de biens sur l'exemple du contrat de mariage dressé avant le mariage d'Antonina Rzewuska et Piotr Miączyński.

Les contrats de mariage dressés avant des mariages constituent une source intéressante, qui permet de présenter la série des réglementations essentielles qui influencent le caractère des mariages de la noblesse. En même temps, les actes servent à la vérification des découvertes biographiques actuelles, en rapport de nouveaux mariés et les autres signataires de l'acte. L'analyse du contrat de mariage établi avant de mariage de Piotr Miączyński et Antonina Rzewuska indique que l'usage des sources de ce type dans la recherche peut permettre non seulement à compléter les découvertes précédentes concernant les deux fiancés, mais aussi à corriger les fautes biographiques. De plus, les contrats démontrent que les rapports familiaux et le bon état de finances d'une femme avaient une grande influence sur la condition financière des nouveaux époux. Grâce à sa fonction particulière et la forme du remplissage formalisée, les contrats de mariage constituent alors une pièce de source importante permettant de se faire connaître avec la condition financière de la noblesse et les intérêts des parties.